

تورم در اقتصاد ایران: ویژگی ها و عوامل ایجاد کننده

همایش چشم انداز اقتصاد ایران ۱۴۰۳

۲۹ و ۳۰ بهمن ماه ۱۴۰۲ — تهران، هتل المپیک

Iranian Economy Overview Conference

February 18-19th, 2024 — Olympic Hotel, Tehran

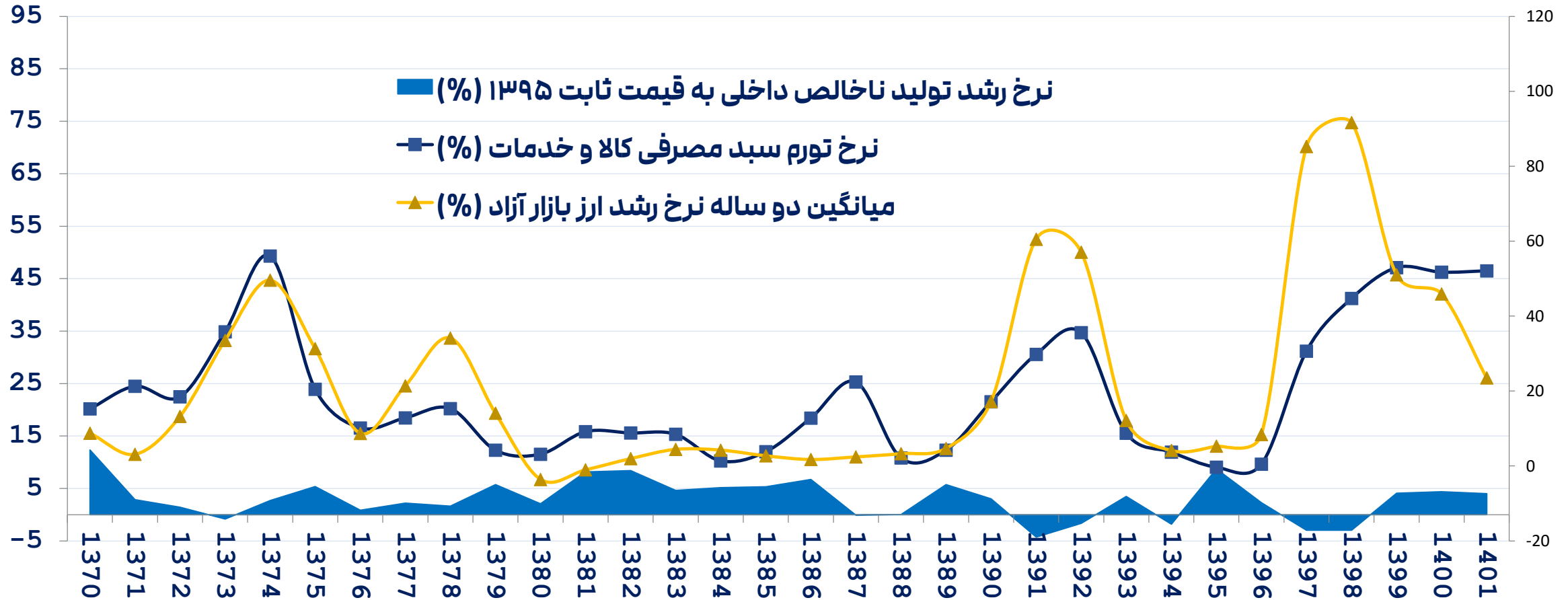
دکتر احمدرضا جلالی نائینی

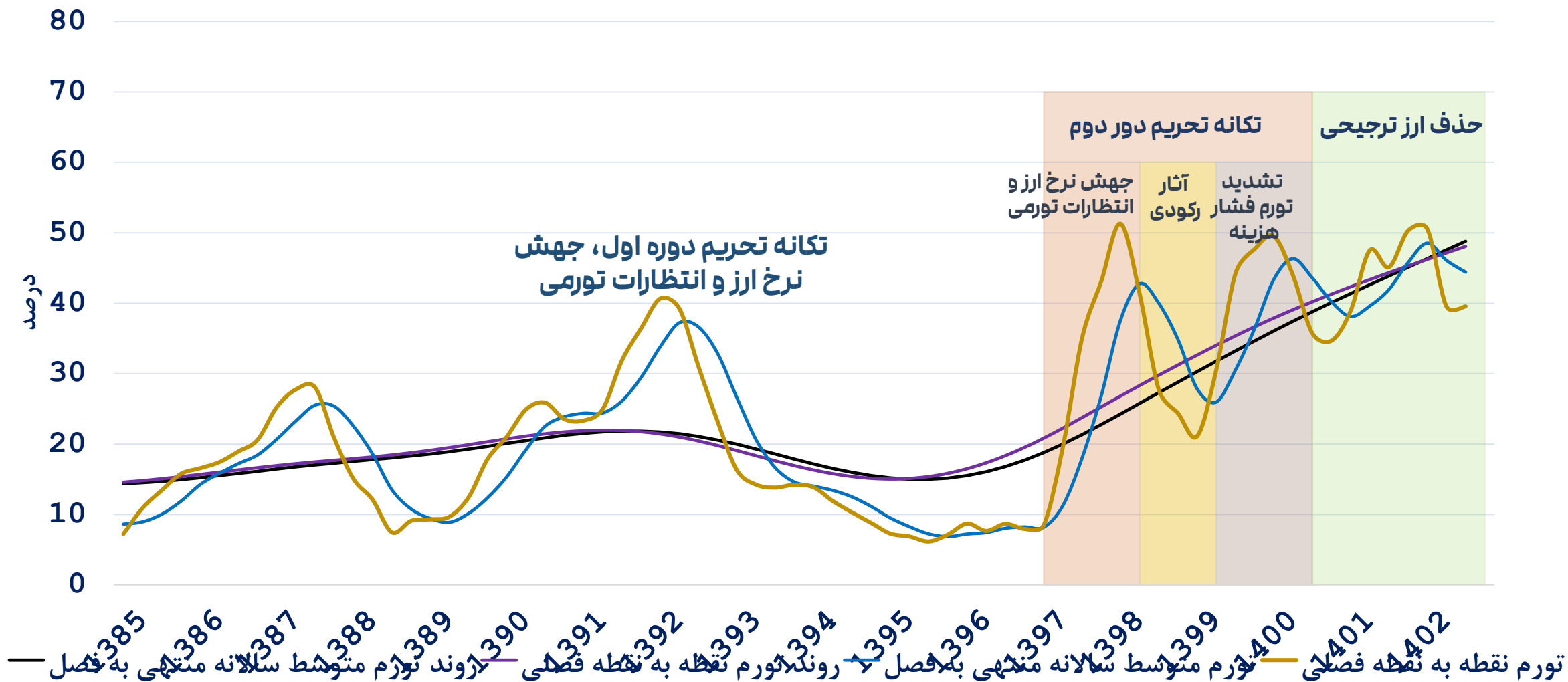
فهرست مطالب

- ویژگی های تورم
- عوامل موثر بر تورم
- چشم انداز آتی تورم

۱. جهش های نرخ تورم از متوسط بلند مدت ماهیت پاد چرخه ای داشته، مصادف با اعمال تحریم ها و اصابت تکانه های ارزی و همزمان با جهش های نرخ ارز و بروز رکود های تورمی بوده است.

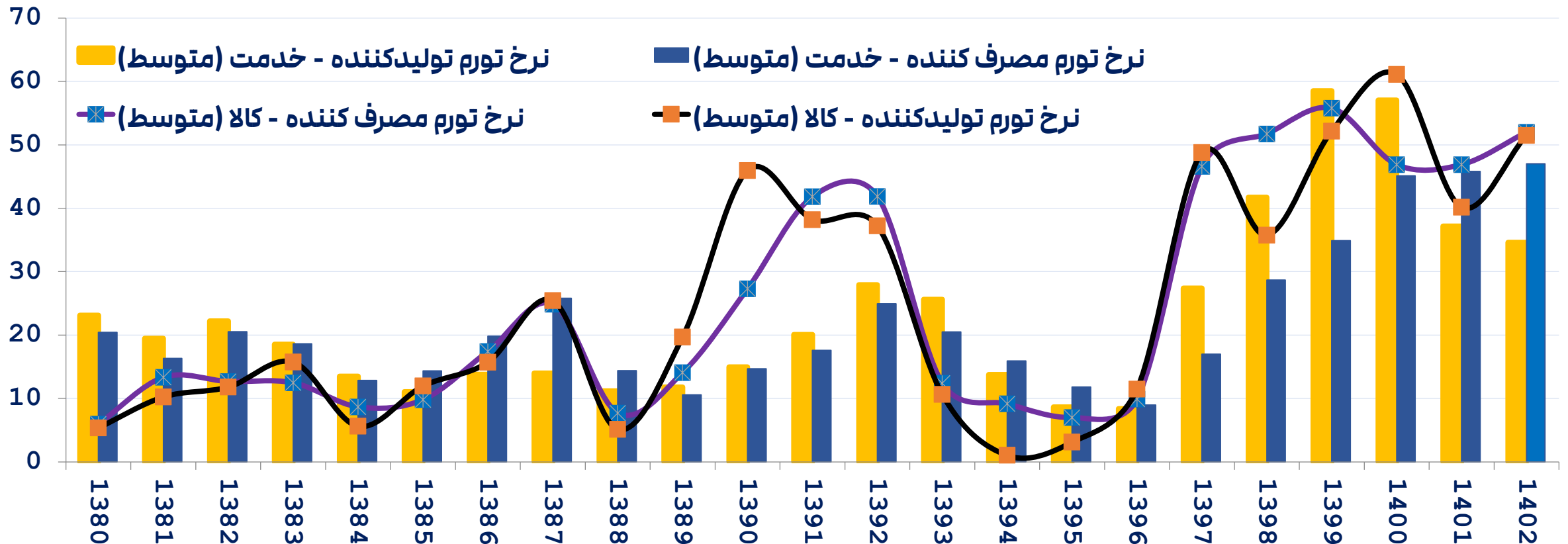

روند صعودی تورم پس از ۱۳۹۶

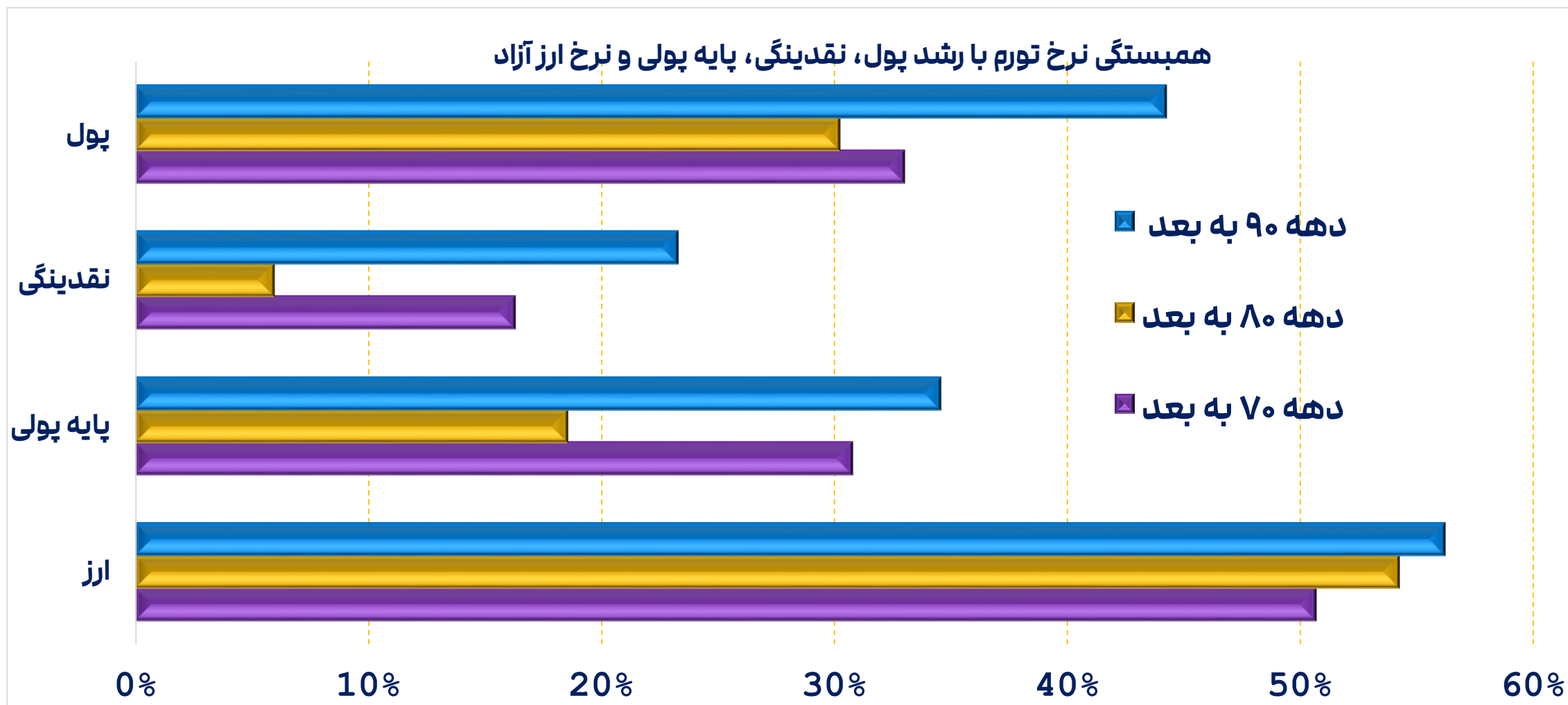

۲. طول دوره (duration) و ماندگاری (persistence) نرخ های تورم در بازه زمانی ۱۳۹۷-۱۴۰۲ با دوره های قبل متفاوت است و ماهیت تورم از نوع مزمن به لجام گسیخته تغییر یافته است؛

۳. نرخ تورم شاخص قیمت تولید و کالاهای مصرفی واکنش قوی تری نسبت به تکانه های ارزی در مقایسه با خدمات دارند. بخش هایی که کاربرتر هستند و دستمزد سهم بالاتری در هزینه ها دارند واکنش ضعیف تری به تکانه ارزی دارند. همبستگی میان شاخص کالاها در مقایسه با خدمات بالاتر است.

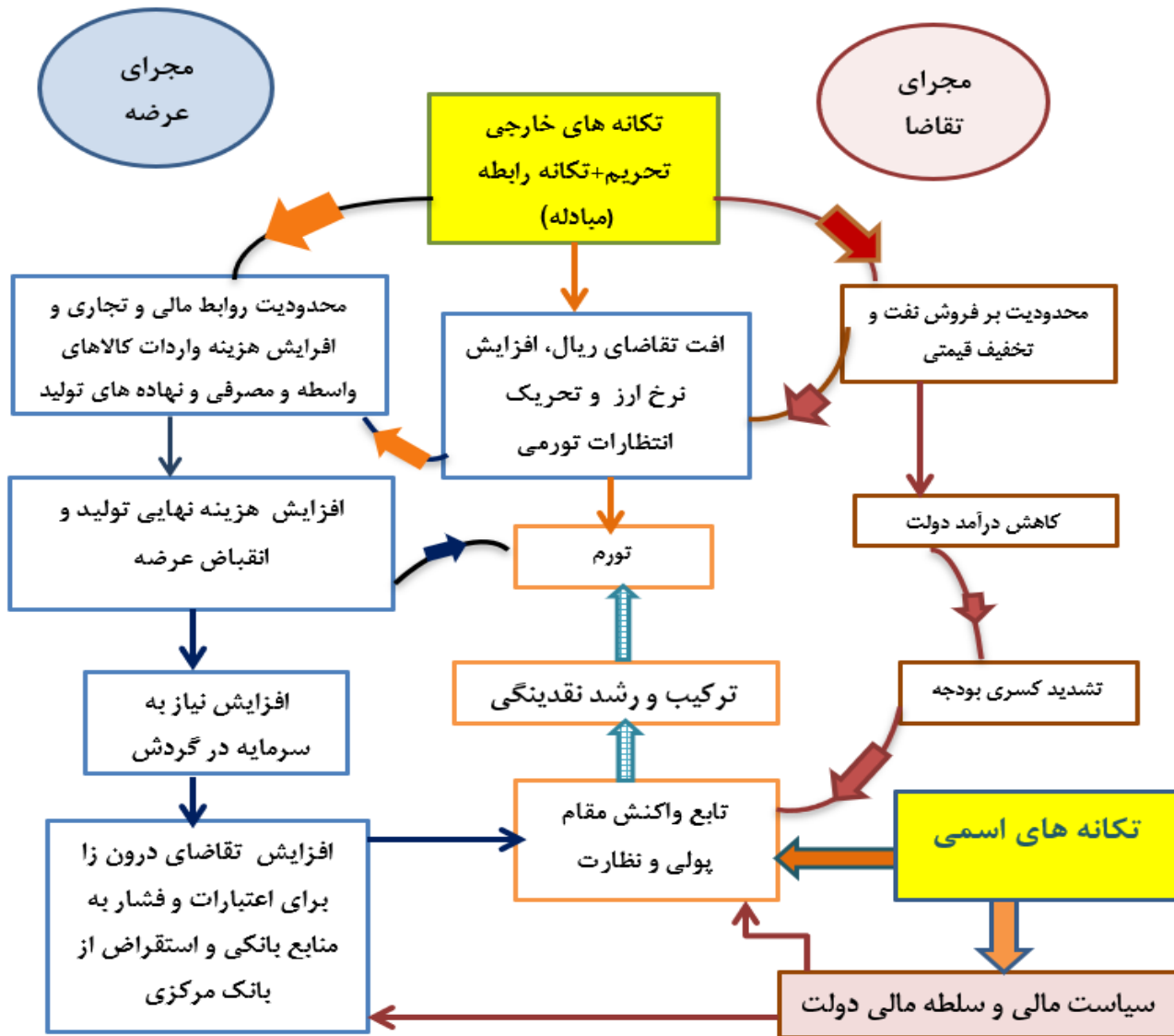
۴. نرخ رشد ارز در ایران بیشترین همبستگی با نرخ تورم در سه دهه را گذشته دارد (جلالی نائینی و صیقلانی ۱۴۰۲)

• سازوکار ایجاد و انتشار فشارهای تورمی در اقتصاد ایران (باز و کوچک، و صادر کننده کالاهای خام)

• الگوی تعادل عمومی تصادفی برای توضیح تورم و رکود تورمی (صیقلانی، جلالی نائینی، خیابانی ۱۴۰۰)

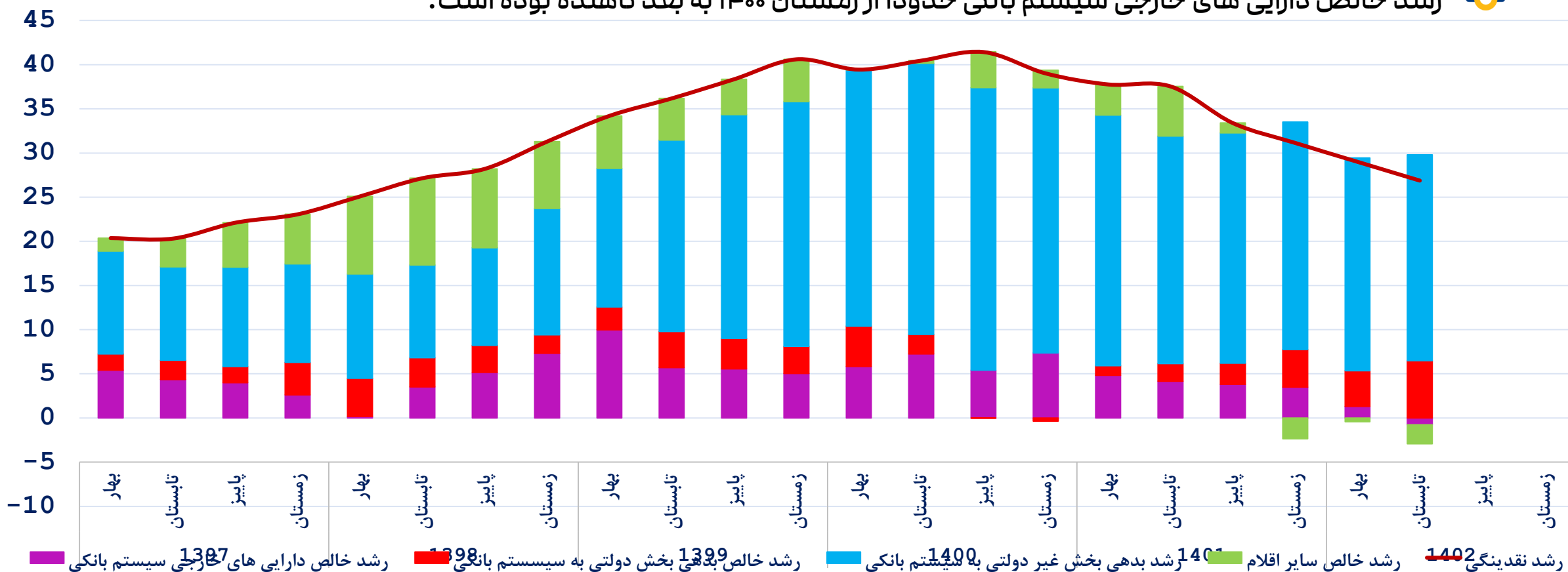
• جدا از اثر مستقیم انتظارات، آثار تکانه های اسمی و ارزی از درگاه ترانزنامه بانک مرکزی و شبکه بانکی به کل اقتصاد تسری می یابد

سهم از رشد اجزای نقدینگی برحسب منابع (%): تکانه ارزی موجب افزایش تقاضا برای سرمایه در گردش بنگاه ها و حجم اعتبارات بخش غیر دولتی شده است.

سهم عمده رشد نقدینگی از سمت منابع، رشد بدهی بخش غیر دولتی به سیستم بانکی است.

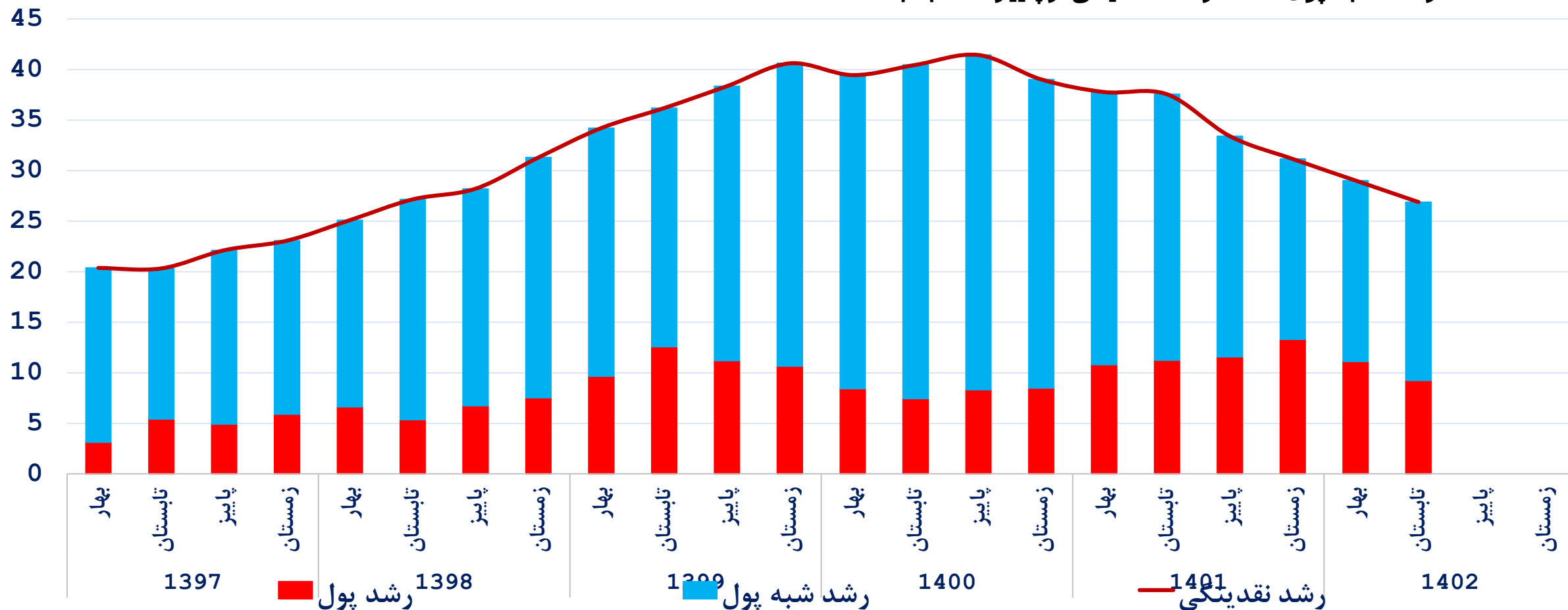
رشد خالص دارایی های خارجی سیستم بانکی حدودا از زمستان ۱۴۰۰ به بعد کاهش یافته است.

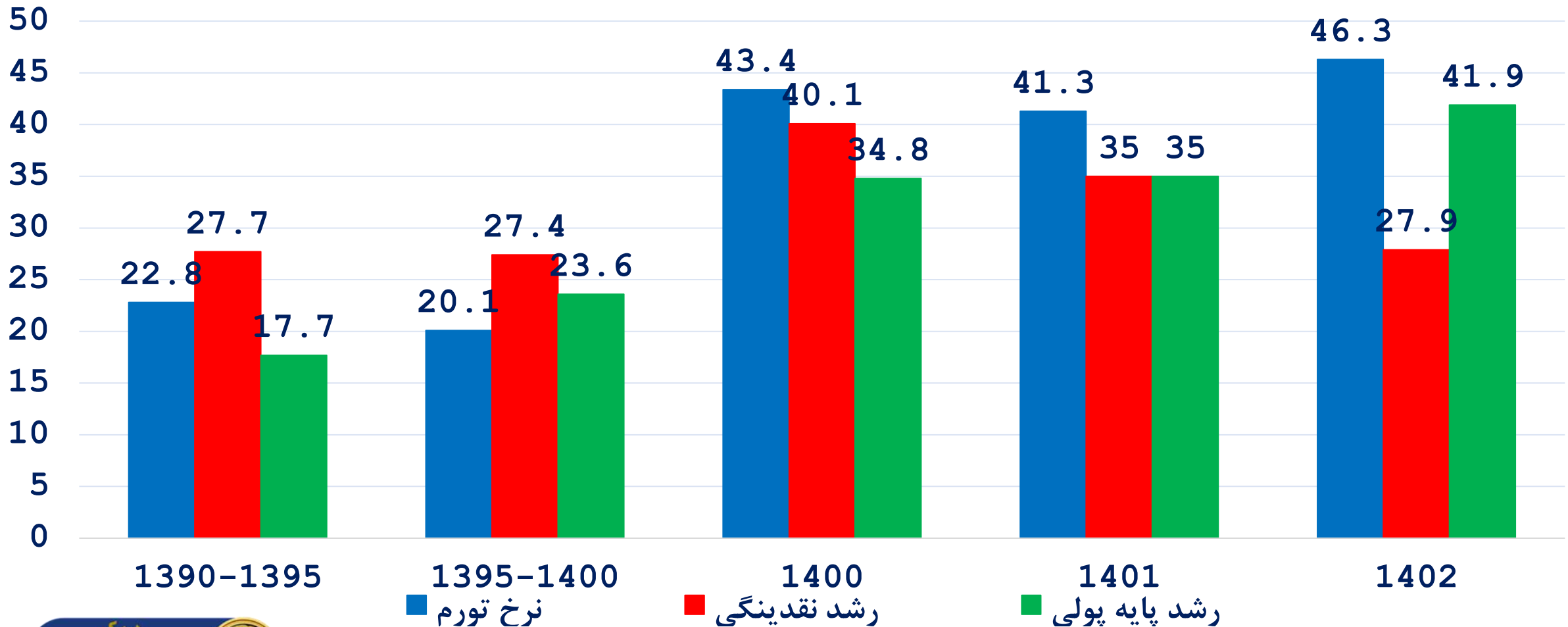
● سهم از رشد اجزای نقدینگی برحسب مصارف (%): کاهش تقاضای دارایی ریال و افزایش تقاضای معاملاتی.

● رشد پول از پاییز ۱۴۰۰ تا زمستان ۱۴۰۱ مثبت و فزاینده و برای دوره های بعدی کاهنده بوده اما رشدی بیش از نقدینگی داشته است.

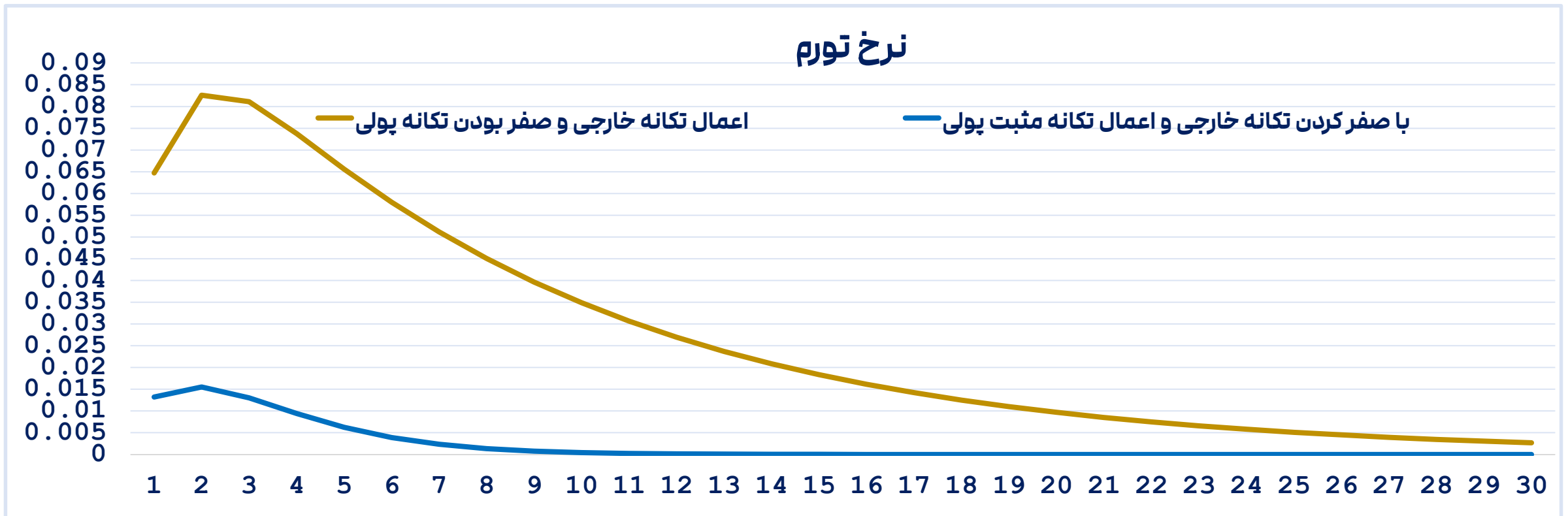
● رشد شبه پول مانند رشد نقدینگی از پاییز ۱۴۰۰ به بعد کاهنده شده است.

● طی چند سال اخیر نرخ تورم بطور قابل توجهی بالاتر از نرخ رشد نقدینگی و پایه پولی بوده. رشد نقدینگی حقیقی طی ۵ سال گذشته بطور قابل توجهی منفی شده اما نرخ تورم کاهش زیادی نداشته است (%).

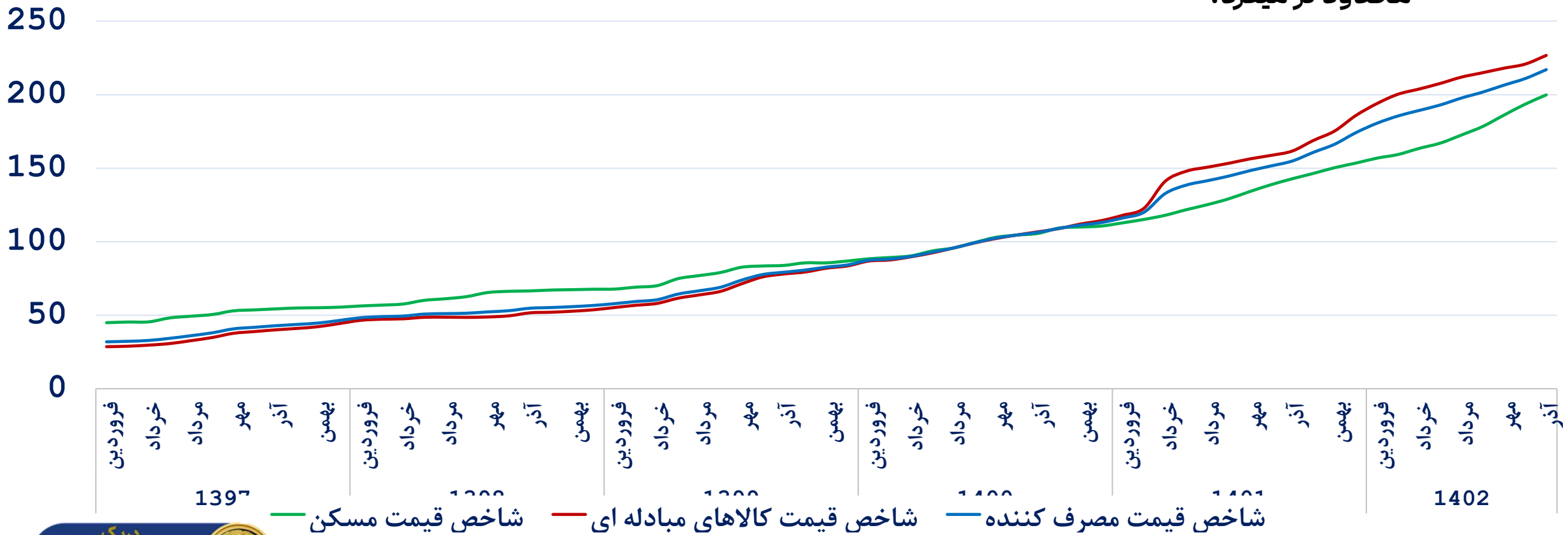

- اثرات تورمی ناشی شده از تکانه خارجی (تکانه طرف عرضه) هم در آغاز اصابت و هم در طول دوره تخلیه، بیشتر از اصابت تکانه مثبت پایه پولی است (جلالی نائینی و صیقلانی ۱۴۰۲).
- تکانه های خارجی - ارزی از مجاری زیر بر نرخ تورم اثر گذارند:
 - مجرای بودجه دولت، تراز نامه بانک مرکزی و شبکه بانکی
 - از مجرای هزینه تولید (اختلال در زنجیره تامین کالا)

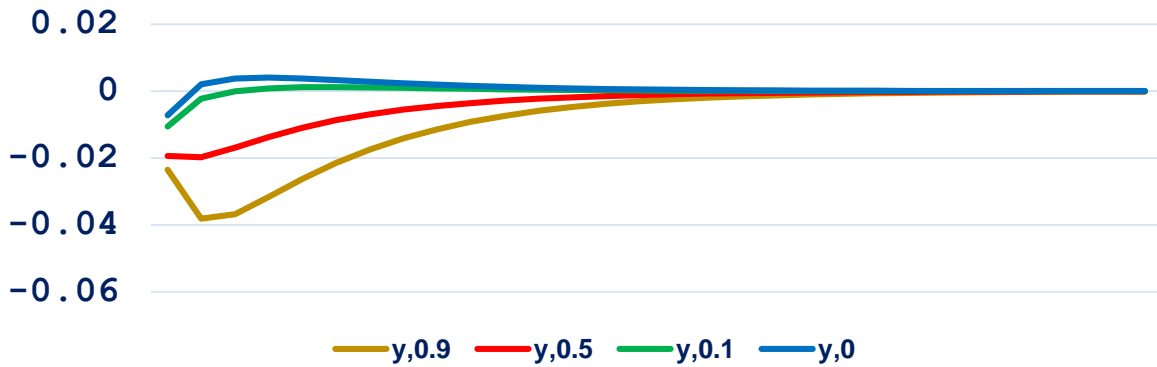
• طی پنج سال گذشته شاخص قیمت کالاهای مبادله ای رشدی بیش از شاخص قیمت مصرف کننده و مسکن داشته است.

• اگر سازوکار تخصیص منابع کارآتر، هزینه مبادله کمتر، سیاست خارجی همراه تر، و ابعاد رانت جویی محدودتر بود، طی ۵ سال گذشته علائم قیمتی مشوق های لازم جهت حرکت تولید و اشتغال به سمت کالاهای مبادله ای، جایگزینی وسیع تر واردات و رشد خالص صادرات را موجب میشد و ضربه پذیری اقتصاد از تکانه های خارجی را محدود تر میکرد.

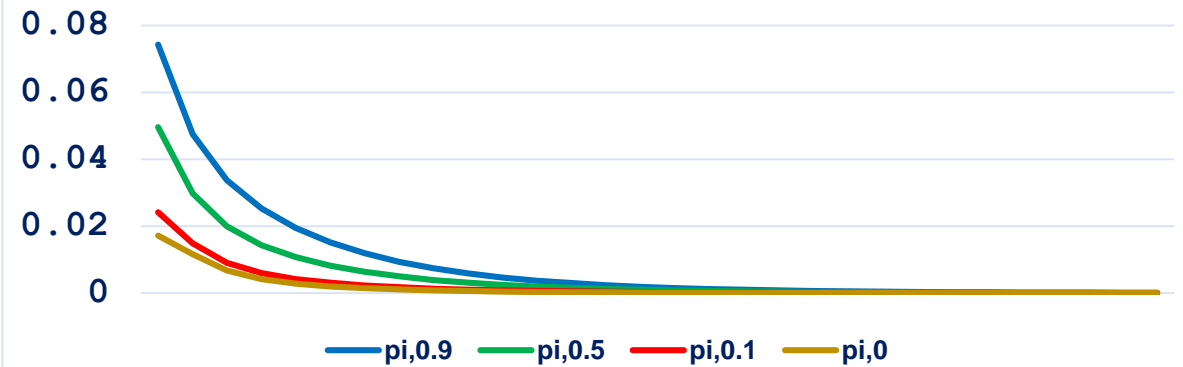

تورم ابعاد ساختاری هم دارد. شبیه سازی متغیرهای تولید، تورم و نرخ ارز از اصابت تکانه خارجی تحت چهار سناریو متفاوت برای نسبت کالای واسطه وارداتی به کل کالای واسطه مورد نیاز بنگاه های داخلی.

تولید

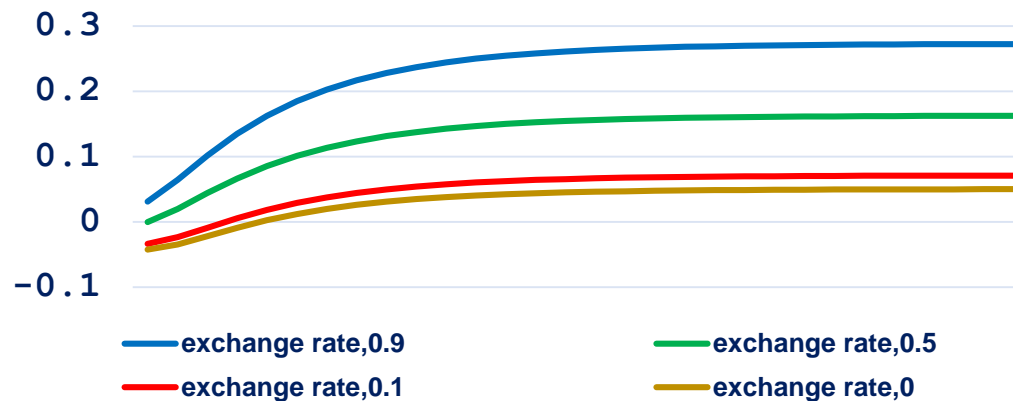
تورم

هرچه نرخ نهایی جانشینی میان کالاهای واسطه ای داخلی و خارجی بالاتر باشد اثر تکانه ارزی بر تولید کمتر است.

اما جایگزین شدن تولید داخل نیاز به سرمایه گذاری و نیروی کار با مهارت دارد. خروج سرمایه و انقباض اعتبار تحقق چنین تحولی را مشکل تر میکند.

نرخ ارز اسمی

هر چه نسبت فوق بالاتر باشد تکانه های خارجی منفی (تحریم ها)، با افزایش نرخ ارز و متعاقبا افزایش هزینه نهایی تولید بنگاه ها، رکود تعمیق و تورم افزایش می یابد.

کاهش نرخ ارز حقیقی از نیمه دوم دهه ۸۰ سهم واردات به تولید ناخالص داخلی را به شدت افزایش داد و اقتصاد را به تحریم ها ضربه پذیر تر کرد.

عوامل موثر بر تورم در کوتاه مدت و بلند مدت و پیش بینی نرخ تورم ۱۴۰۳

- در مطالعه اخیر (با صیقلانی و صادق زاده) در قالب یک الگوی SVAR نتایجی مشابه به مقاله لوداتی و پسران (۲۰۲۲) به دست می آید. تجزیه واریانس به دست آمده از برازش این الگو اشاره دارد که در کوتاه مدت نوسانات نرخ ارز و انتظارات تورمی سهم بالایی در واریانس خطای پیش بینی نوسانات نرخ تورم دارد.
- نوسانات نسبت پول به نقدینگی یا نوسانات رشد پول سهم کمتری در مقایسه با دو عامل فوق الذکر در واریانس نوسانات نرخ تورم دارد.
- در بلند مدت ترکیب نقدینگی سهم بالایی در توضیح نوسانات سطح قیمت دارد.
- پیش بینی ها: ا موسسه پژوهشی، ا دستگاه اجرایی، این ارائه و دنیای اقتصاد، به ترتیب به شرح زیر است:
 - الف- نقطه به نقطه فصل زمستان (۱۴۰۳ به ۱۴۰۲) ۳۳/۹ درصد.
 - ب- نقطه به نقطه اسفند (۱۴۰۳ به ۱۴۰۲) ۳۴ حدود درصد.
 - ج- پیش بینی این ارائه در سناریوی خوشبینانه: نقطه به نقطه فصل زمستان (۱۴۰۳ به ۱۴۰۲) ۳۴/۵ درصد
 - د- پیش بینی دنیای اقتصاد: اسلاید بعدی

الگوی مثلث گوردون:

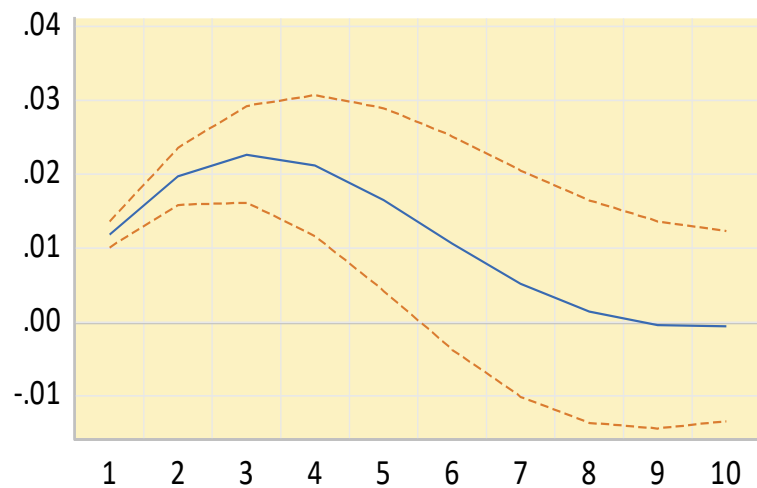
$$\pi_t = \varphi_1(L)\pi_{t-i} + \varphi_2(L)Y_{t-i}^{cycle} + \varphi_3(L)DEP_{t-i}$$

ماندگاری (انتظارات) تورم
طرف تقاضا
طرف عرضه

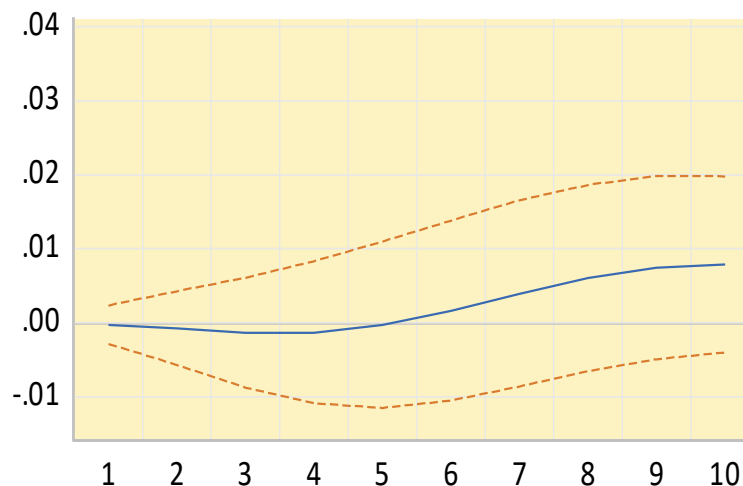
غیر مقید VAR نتایج به دست آمده از یک الگوی ساده

Response to Generalized One S.D. Innovations ± 2 S.E.

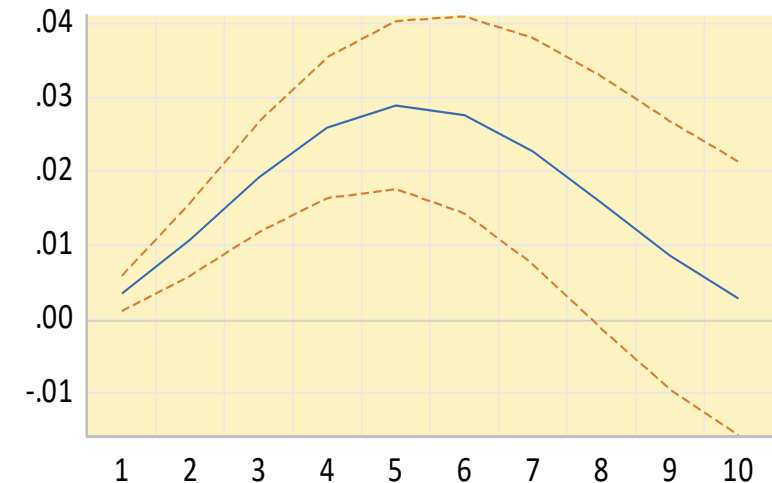
Response of PIA to PIA

Response of PIA to Y_CYC

Response of PIA to DEP

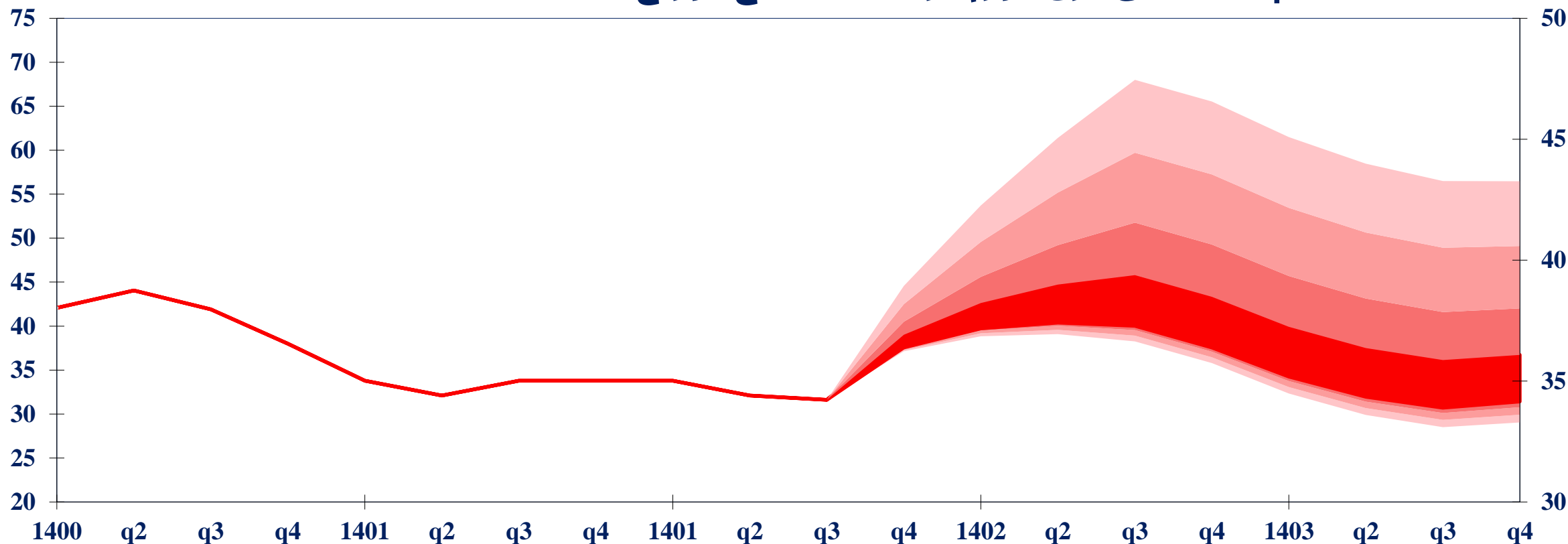
استخراج ضرایب تکاثر دینامیک

VAR به روش IRF

- منشا ریسک های پیش بینی نامتقارن برای سال ۱۴۰۳ انبساط مالی، چالش ها ناشی از دسترسی ایران به منابع ارزی و ریسک ناشی از تحولات نرخ ارز در نظر گرفته شده است.
- کرانه پیش بینی تورم امسال میان ۳۹.۳ و ۴۶٪ توزیع گردیده است و برای فصل ۴ سال ۱۴۰۳ بین ۳۳ و ۴۳ درصد است.

پیش بینی نرخ تورم بر اساس تابع توزیع احتمال مدل FanChart

منبع: دریک، مرکز پژوهش های مالی و اقتصادی دنیای اقتصاد

جمع بندی و نتیجه گیری

- نوسانات کوتاه مدت نرخ تورم (شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی) بیشترین تاثیر را، به ترتیب، از نوسانات نرخ ارز، انتظارات تورمی و رشد پول دارند. بر این اساس کاهش نقدینگی در چرخه های کوتاه مدت لزوماً با کاهش تورم همبستگی زیادی ندارد، اما در افق بلند مدت کنترل نقدینگی اثر بخشی بالاتری دارد.
- نرخ ارز درگاه ورود آثار تکانه های خارجی و نا اطمینانی های اقتصادی-سیاسی است. نتایج به دست آمده از چند الگوی منتخب نقش تعیین کننده نوسانات نرخ ارز بر نوسانات تورم در کوتاه و میان مدت در اقتصاد ایران را تایید میکند.
- علاوه بر نرخ ارز، در کوتاه و میان مدت نوسانات نرخ تورم تحت تأثیر نوسانات انتظارات تورمی است. بررسی داده های خام و نتایج به دست آمده از الگوی SVAR به این نکته اشاره دارد که تورم در اقتصاد ایران از درجه پایداری بالایی برخوردار است. این مشاهده تأییدی تجربی بر ماندگاری و قدرت «تورم درون ساخته» است.
- لنگر کردن انتظارات متضمن وجود یک بسته سیاستی جامع شامل اقدامات اقتصادی-سیاسی جهت کنترل نوسانات نرخ ارز، اعمال انضباط مالی، اصلاحات در راستای سلامت بانکی و به تبع آن کنترل کل های پولی است (سیاست تثبیت). شماری از این اقدامات در دستور کار بانک مرکزی است.
- کاهش نوسانات ارزی منوط و محدود به مداخلات بانک مرکزی نیست بلکه رفع تحریم ها و کاهش نا اطمینانی های اقتصادی-سیاسی نقش مهم تری در ثبات نسبی نرخ ارز در میان مدت و بلند مدت دارد.
- اتخاذ سیاست پولی بر اساس شناسایی تکانه های اصابت شده و مشروط به شرایط است. اگر حکمرانی اقتصادی ضعیف و نارسا و محیط اقتصاد سیاسی برای ایجاد ثبات نا مساعد باشد، ابزارهای سنتی سیاست پولی کارآیی بالایی برای مقابله با تورم ناشی از تحریم ها و مختل شدن زنجیره تأمین کالا ندارند.

سپاس از توجه شما

